

Sic (17) Paulus Samofatenus a celebri quodam scriptore superatus est. Sic Theodoritus Alexandrini concilii definitiones comprobavit (18). Sic Leo Papa apud Leonem imperatorem Eutychem, huiusque sectatores confudit, astruxitque a sanctis doctoribus consentientibus nullos nisi impios & hæreticos discrepare. Sic Agatho Papa (19) ecclesiasticum dogma de duplici Christi voluntate & operatione firmavit, nempe sanctorum scriptorum consentientibus testimoniis. Quibus ea solum ratione hæretici respondere se posse existimarunt, si libros depravassent, & alia ex eisdem sanctis testimonia vel mutila vel etiam conficta in confirmationem erroris adduxissent. Neque enim negare sanctorum auctoritatem integrum vel hæreticis videbatur. Quorsum autem post vetera exempla nunc novitia proferamus? ex Bernardo epistola 77. ad Hugonem, ex Innocent. *De presbytero non bapt.* cap. *Apostolicam*, ex concilio Florentino, ex multis quoque aliis, quos ne longum sit, missos in præsentia faciemus. Satis enim nobis, si modo in philosophia christiana aliquid profecimus, positis exemplis rationibusque & testimoniis persuasum esse debet, sanctorum omnium communem sensum certam fidem facere catholicorum dogmatum, ac proinde ex omnium auctoritate certa argumenta depromi theologicis conclusionibus confirmandis. Id quod sexto hoc deinceps loco erat nobis constituendum. Constituimus autem longa oratione id quidem, quomodo enim rem tantam verbis paucioribus explicaremus? sed adeo præclare tamen, ut tenebræ, quas adversarii veritatis offundere suis argumentationibus conati sunt, iam superioris disputationis luce fugatæ esse videantur. Certe primum, secundum, & tertium argumentum post ea, quæ dicta sunt, nulla responsione egent. Sed ne ratio illa quidem deinceps apposita. Eadem enim non magis contra veteres sanctos, quam contra patres conciliorum omnes, atque adeo contra totam ecclesiam valet. Ita nos antea duobus illam locis refutavimus. Osiandri ergo & Caietani scrupuli modo restant, qui si fuerint exem-

(17) *Euseb. 5. lib. eccles. hist. cap. 28.* (18) *Lib. 6. hist. trip. cap. 20.* (19) *6. syn. act. 4.*

ti, nihil profecto erit amplius, quod sexto loco explicanda desideretur.

Caput quartum.

CVm igitur contendit Osiander, expositores usque ab apostolis universos in prophetiæ illius intelligentia errasse, primum nihil nobis contrarium affert. Nam, ut Vincentius Lirinensis recte dixit, *antiqua sanctorum patrum consensio non in omnibus divina legis quasiuuculis, sed solum in fidei regula nobis certo est sequenda, atque in his præcipue questionibus, quibus catholici dogmatis fundamenta nituntur.* Quod etiam capite superiore paulo latius explanavimus. Porro autem Oseæ Prophetia an in sensu literali, an in allegorico ad Christum referenda sit, ad fidei quæstionem non pertinet. Ita quamvis sancti in hoc falsi fuissent, non in re gravi, sed quæ parvi momenti in ecclesia est, fuissent falsi. Deinde, falsum est omnes auctores usque ab apostolis locum illum in sensu solum allegorico ad Christum retulisse. Referunt quidem omnes ad populum Israel, & ad Christum quoque referunt, sed non omnes asserunt per allegoriam id fieri. Quin nonnulli affirmant, eundem scripturæ locum plures habere interdum sensus literales. Postremo si dicamus sensum esse allegoricum, nullus est error. Nam obiectioni Osiandri Hieronymus in comm. super Oseam docte respondet. Vana igitur ista ratio apud eos valet, qui ipsi decipi, fallique volunt. Graviore, constantioresque admonendi sunt, ut animadvertant, ne callida altera ratione capiantur. Aperte enim sophisticantem nemo non videt, nisi qui admodum est indoctus: callidus ille & occultus sophista, ne veritatis specie fallat, studiose cavendum est. Nec enim facile agnoscitur. Nec vero existimari velim Caietanum aut in sophistis esse censendum, aut astute, vafre, malicioseve quempiam fallere voluisse. Sed vir ingeniosus, & doctus non fallebatur nisi specie quadam obscure rationis. Quocirca quoniam vim habet maiorem, quam ceteri ad decipiendum, maiori cura & diligentia hic sane cavendus est.

Argumentatur itaque Caietanus: non alligavit Deus expositionem scripturæ sacræ priscorum doctorum sensibus,

&c. Imo vero alligavit, si omnes ad unum in eandem sententiam concurrerint. Tenentur enim univ[er]si catholici sensum ecclesie sequi. Sensum autem ecclesie fuisse, qui idem fuit doctorum ecclesiasticorum omnium, explicatum est paulo ante satis, ut arbitror, diligenter. Nec ecclesia nunc de scripturarum sensu iudicat divinando, sed ex traditione maiorum eas interpretatur. Quemadmodum enim, si qua alia fidei quaestio occurrerit, ecclesie iudicium nihil novi auribus Christianae plebis infert: sed maiorum antiquam in ea re fidem, & inquit, & sequitur: ita cum de sacrarum literarum sensu existit aliqua controversia, nullam novam intelligentiam a censura ecclesiastica expectare debemus, sed eam, quae magna facta disquisitione patrum nostrorum communem esse constiterit. Spes, inquit, nobis & posteris tollitur exponendi sacras literas, nisi transferendo de libro in quinternum. Minime vero gentium. Nam, ut illud praeteream, quod in sacris Bibliis loci sunt multi, atque adeo libri integri, in quibus interpretum diligentiam ecclesia desiderat, in quibusque proinde iuniores possent, & eruditionis & ingenii posteris ipsi quoque suis monumenta relinquere, in illis etiam, quae antiquorum sunt ingenio, ac diligentia elaborata, nonnihil nos Christiano populo, si volumus, praestare & quidem utilissime possumus. Possumus enim vetustis novitatem dare, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus naturam suam & naturae suae omnia. Sed quoniam huic Caietani argumento Vincentius Lirinens. doctissime elegantissimeque respondit, verba nos ipsius ascribemus, digna illa profecto, quae aureis literis scriberentur, *Esto, inquit, Doctor quasi Beseleel (1), & pretiosas divini dogmatis gemmas exculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adice splendorem, gratiam, venustatem, intelligatur te exponente illustrius, quod antea obscurius credebatur. Eadem tamen, quae didicisti, doce, ut cum dicas nove, non dicas nova. Sed forsitan dicet aliquis, nullusne ergo in ecclesia Christi profectus habebitur intelligentiae? habeatur plane & maximus. Sed ita tamen, ut vere profectus sit ille fidei, non per-*

(1) Exod. 36.

permutatio. Siquidem ad profectum pertinet, ut in semetipsa unaquaeque res amplifietur. Ad permutationem vero, ut aliquid ex alio in aliud transvertatur. Imitetur animarum ratio rationem corporum, quae licet annorum processu numeros suos evolvant & explicent, eadem tamen, quae erant, permanent. Parva lactentium membra, magna iuvenum: eadem ipsa sunt tamen. Quot parvulorum artus, tot virorum. Et si quae illa sunt, quae aevi maturioris aetate pariuntur, iam in seminis ratione praeserta sunt: ut nihil novum postea proferatur in senibus, quod non in pueris iam ante latitaverit. Quod si humana species in aliquam deinceps non sui generis vertatur effigiem, aut certe addatur quippiam membrorum numero, vel detrahatur; necesse est, ut totum corpus vel prodigiosum fiat, vel etiam intercidat, vel certe debilitetur. Ita etiam sacrarum literarum intelligentia sequatur has decet progressuum leges, ut annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur aetate: incorrupta tamen illibataque permaneat, & Paulo post. Quodcumque igitur, ait, in ecclesia paradiso Dei agricultura patrum labore satum est, hoc idem filiorum industria colatur, floreat, maturescat, proficiat, perficiatur. Et prisca illa caelestis philosophia dogmata a posteris excurentur, limentur, poliantur. Sed nefas est, ut commutentur, detruncentur, mutilentur, humanorumque ingeniorum quasi extranea additamenta recipiant. Accipiant licet evidentiam, lucem, distinctionem, sed retineant necesse est, plenitudinem, integritatem, proprietatem. Haecenus ille. Cuius tota oratio eo mihi videtur probabilior, quo magis ex Apostolo ad Ephes. 4. videtur esse deprompta. Vbi illam corporalis augmenti similitudinem adeo, & aperte & copiose persecutus est, ut nulla mea oratione opus sit. Tantum fuerunt lectores admonendi. De sexto autem loco haecenus. Iam ad 7. transeamus, hoc est scholae novae auctoritatem. De qua etsi nonnihil fortasse novi dicturus sum, ea tamen, quae pios lectores probaturos esse confidam.

Septimi Libri finis.